

"לבניינה של תורה" – חלק ג

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר רה"י

"סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה"

האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה, אשר מלא כל הארץ כבודו, עומד עליו ורואה במעשיו... מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד ה' יתברך ובושתו ממנו תמיד". אלו דברים נפלאים. אשרי אדם הזוכה לחיות במצב זה של "שויתי ה' לנגדי תמיד", כפי המתואר לפנינו בפתחה לשולחן ערוך.

"באהבתה תשגה תמיד"

ה"ביאור הלכה"⁴ מתרגם לנו את זה הלכה למעשה, ומפרט לנו את מהותם של חיי "שויתי ה' לנגדי תמיד". יש שכתבו⁵ שעל האדם לצייר תמיד לנגד עיניו את שם הוי"ה. ה"ביאור הלכה" טובע את הדבר במטבע של הלכה. הוא כותב שהרוצה לקיים "שויתי" כראוי יזדרז לקיים את הנאמר ב"ספר החינוך"⁶, המונה שש מצוות תמידיות שחיובן אינו פוסק אפילו לרגע אחד, "וכל זמן וכל רגע שיחשוב בהן תהיה מצוות עשה זו". ה"ביאור הלכה" מציין שמפני חביבות הדברים הם הובאו במספר ספרים, ואף הוא מעתיקם. שלוש המצוות הראשונות מהן נוגעות לעניין אמונת ה', ואילו המצווה הרביעית היא בנושא שבו אנו עוסקים: אהבת ה'. ה"ביאור הלכה" מגדיר על פי דברי "החינוך"⁷ את מהות המצווה: "לאהוב המקום ברוך הוא, שנאמר⁸: 'ואהבת את ה' א-להיך', וכיצד יגיע אדם

בשיחות האחרונות עסקנו בענייני עבודת ה' מאהבה. למדנו מדברי רש"י, שהיא הנותנת לאדם את הכוח לעמוד בניסיונות. כמו כן, למדנו מדברי הרב זצ"ל שדורנו ראוי ומסוגל לתשובה מאהבה. שומא עלינו להמשיך ולברר את מצווה זו של אהבת ה'.

"שויתי ה' לנגדי תמיד"

בעבר סיפר לנו מו"ר הרב הדרי שליט"א בישיבה סיפור מופלא אודות ביקורו את חיילי הישיבה ברמת הגולן בזמן מלחמת יום הכיפורים. במהלך הביקור הוא פגש את הרב חיים סבתו, בוגר הישיבה, שכיום הוא ראש ישיבת "מעלה אדומים", בעודו עומד על הטנק. שאל אותו הרב הדרי: "חיים, נו?" ענה לו הרב חיים סבתו מילה אחת: "שויתי!". ברצוני לעמוד על ביאור הדברים בסיעתא דשמיא.

הרמ"א פותח את הגהותיו לשולחן ערוך¹ בדברי הרמב"ם ב"מורה הנבוכים"²: "שויתי ה' לנגדי תמיד"³ הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני הא-להים". משום ששיבת האדם ותנועותיו בצורה הרגילה אינה באותו האופן בו הוא מתנועע כאשר הוא עומד לפני מלך, שהלוא בעומדו לפני אדם בעל חשיבות כמובן שיתנהג אחרת. על כן, אומר הרמ"א בשם הרמב"ם: "כשישים

⁴ שם ד"ה הוא

⁵ על' כף החיים (סופר) שם סעיף קטן ב בשם האריז"ל

⁶ סוף "אגרת המחבר"

⁷ מצווה תיח

⁸ דברים פרק ו', פסוק ה'

¹ אורח חיים סימן א, סעיף א

² חלק ג, פרק נב

³ תהלים פרק טז, פסוק ח

חכמת התורה למען ישיג ידיעה בה", ועל ידי כך יגיע לאהבה.

מאיך גיסא, יש לשים לב מהו האופן בו יעבור על מצוות עשה זו: "הקובע מחשבתו בעניינים הגשמיים ובהבלי העולם שלא לשם שמיים רק להתענג ולהשיג כבוד - ביטל עשה זו ועונשו גדול". אם כן, מגדיר "החינוך" שהאדם עובר על המצווה רק אם הוא מתייחס אל העולם מצד התועלת לצורך עצמו בלבד, ואין לבורא עולם שייכות לחייו. לכאורה קיים פער בין שתי ההגדרות, ובע"ה נבאר את הדברים.

"אֶחָד הָיָה אֲבֹרָהֶם"

הרמב"ם בהלכות תשובה¹⁰ מלמדנו דברים נפלאים בעניין עבודה מאהבה ועבודה מיראה. הרמב"ם ממעיט בערכה של העבודה מיראה, ומתאר את העבודה השלימה: "העובד מאהבה עוסק בתורה ובמצוות והולך בנתיבות החכמה לא מפני דבר בעולם ולא מפני יראת הרעה ולא כדי לירש הטובה, אלא עושה האמת מפני שהוא אמת". זוהי עבודה מאהבה - עבודה שכלית, כפי שתשובה מאהבה גם היא תשובה שכלית.

יש לשים לב להמשך דבריו: "ומעלה זו היא מעלה גדולה מאד ואין כל חכם זוכה לה. והיא מעלת אברהם אבינו שקראו הקב"ה אוהבו", כפי שהנביא¹¹ מכנהו "אֲבֹרָהֶם אֲהַבֵּי", "לפי שלא עבד אלא מאהבה. והיא המעלה שציוונו בה הקב"ה על ידי משה שנאמר: וְאַהַבְתָּ אֶת ה' א-להיך". ב"מורה הנבוכים"¹² כותב הרמב"ם שמטרת הניסיון של עקידת יצחק הייתה להורות לבני אדם עד היכן יכולה

לאהבה? על ידי התורה". הוא מביא ראיה לכך מדברי ה"ספרי"⁹: "ואהבת את ה' א-להיך" - איני יודע כיצד לאהוב את המקום? תלמוד לומר: והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך, שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם". מפרש "ספר החינוך" שעל ידי ההתבוננות בתורה האדם יכיר את גדולתו של הקב"ה ויגיע לאהבה עצומה לבורא עולם.

אכן, לנו קשה להבין כיצד דברי "החינוך" מיושמים. וכי האדם לומד תורה כל היום? אף אם נניח שיש מישהו הלומד תורה במשך כל היום ואכן דבוק בהתבוננות זו ש"החינוך" מתאר, מה נגיד אנחנו אזובי הקיר, על אף שאנו משתדלים ללמוד כפי יכולתנו, ובפרט מה נגיד ביחס לזמנים שאיננו לומדים? והלוא הוא כתב כי אהבת ה' היא מצווה המחויבת בכל רגע? יתירה מכך, מה יגידו אנשים שהולכים למלאכתם, מפרנסים את ביתם וקובעים עיתים לתורה?

אמנם, ממשיך "ספר החינוך": "עניין המצווה", כלומר עניין האהבה, "שייראה האדם להשים כל מגמתו וכל מחשבתו אחר אהבת ה' יתברך, ויעריך בליבו", כלומר יחשוב, "שכל מה שיש בעולם מעושר ובנים וכבוד הכל הוא כאין נגד אהבתו יתברך". היינו, אדם נורמאלי אוהב את ילדיו מאד, אך גם אהבה עזה כזו מתבטלת ביחס לאהבת ה'! זוהי דרישה עצומה, מי עומד בדרישה שכזו? הדרישה היא כל כך גבוהה עד שייתכן שאדם עשוי לחשוב שהוא כלל אינו מסוגל לעמוד במצווה הזו! ממשיך "החינוך", לפי שיטתו שהתורה מקנה אהבת ה': "וייגע תמיד בבקשת

¹⁰ פרק י', הלכה ב

¹¹ ישעיהו פרק מא, פסוק ח

¹² חלק ג, פרק כד

⁹ ע"י ספרי פרשת ואתחנן, פיסקא לג

”אֲנִי לְדוֹדֵי וְדוֹדֵי לִי”

ממשיך הרמב”ם ואומר¹⁵: ”וכיצד היא האהבה הראויה? הוא שיאהב את ה' אהבה גדולה יתירה עזה מאוד עד שתהא נפשו קשורה באהבת ה' ונמצא שוגה בה תמיד, כאלו חולה חולי האהבה שאין דעתו פנויה מאהבת אותה אשה והוא שוגה בה תמיד”. הרמב”ם ממשיך את אהבת ה' לאהבת אישה שאדם שוגה בה וחושב עליה במשך כל הזמן.

מוכרות לנו מספר סוגי אהבות: האחת, אהבת הורים לבניהם - זוהי אהבה טבעית, כך היא אהבת ה' אותנו, בניו רחומיו, בבחינת ”בָּנִים אִתָּם לֵה' א-לֵהֵיכֶם”¹⁶. אהבה שונה היא אהבת הבן להוריו, את אהבה זו יש לקנות ולפתח. הרי ידוע לנו שישנם בנים ובנות שמסיבות שונות אינם אוהבים את הוריהם כל כך. אולם, הרמב”ם בחר לצורך המשל דווקא את אהבת איש ואישה.

מושג זה של אהבת איש ואישה התערב בעולם הרחב עם מושג היצר, אך זו כלל אינה אהבה. אהבת איש ואישה היא אהבה הנקנית באמצעות עבודה ונתינה הדדית אין-סופיות. יסוד האהבה הוא שקשר זה הינו דו-סטרי, קשר שבו האדם מקבל ונותן. כאשר אכן קיימת האהבה האדם מתמלא אושר, מפעמת בו שמחה כל העת.

אמנם, ישנם אנשים המתמקדים בראיית אותה הנקודה שהיו רוצים שתהיה אך איננה קיימת. לכן, אנשים אלו חסרים את אותה האהבה שבין איש לאשתו, מפני שמבטם מופנה כל

להגיע אהבת ה'. אולם, כאן הוא אומר שמעלת אברהם היא מעלת העובד מאהבה, כפי שאברהם היה מוכן למסור את בנו היחיד שזכה לו בגיל מאה למען אהבתו יתברך (כפי שמאריך הרמב”ם לתאר ב”מורה הנבוכים”). זוהי אכן מדרגה עצומה, אך היא נראית כתלושה מאיתנו, שהלוא מה לנו ולאברהם אבינו, ”הגדול בענקים”¹³?

”בְּחַבְלֵי אָדָם אֲמַשְׁכֶּם בְּעֵבְתוֹת אֶהְבֶּה”

נראה שניתן לבאר בסיעתא דשמיא, שהרמב”ם מתאר לפנינו סולם אין-סופי, הוא ”סולם האהבה”. לכן, אף על פי שמדרגתם של אברהם אבינו והנביאים היא עליונה מאוד, אך ודאי שלא הגיוני לומר שרק הנמצא בראש הסולם הוא המקיים מצוות אהבת ה', ולא אחר. הלוא התורה ציוותה על כל אחד ואחד מאיתנו את מצוות אהבת ה'! ראה לדבר - בקריאת שמע אנו אומרים בכל יום: ”ואהבת את ה' א-להיך”. כידוע, אין לקרוא קריאת שמע ללא תפילין, מפני שעל ידי כך הרי הוא כמעיד עדות שקר בעצמו, כאשר אומר ”וקשרתם לאות על ירך” ואין תפילין בזרועו. כיוצא בזה, חלילה לנו מלהיות כמעידים עדות שקר בעצמנו כאשר אנו קוראים את הציווי: ”ואהבת את ה' א-להיך” ואיננו מקיימים אותו¹⁴. הלוא ציווי זה לא נאמר רק לאברהם אבינו או לרשב”א וכדומה! על כורחנו שעל כל אחד ואחד לקנות את מדרגה זו של אהבת ה'. אלא שיש להבין שישנם שלבים בסולם אהבת ה', וכל אחד מאיתנו מצווה לעלות בסולם שלב אחר שלב.

¹³ על פי יהושע פרק יד, פסוק טו. על שמות רבה פרשה כח אות א, תוספות נזיר דף נד עמוד א ד”ה או
¹⁴ על משנה ברורה סימן כה, סעיף קטן יד

¹⁵ שם הלכה ג

¹⁶ דברים פרק יד, פסוק א

אהבה גדולה יותר ושלמה יותר. זוהי מדרגה גבוהה אשר היא עצם האהבה.

לסיכום: נראה לומר שלימדנו "החינוך" כי האדם יעבור על מצוות העשה של "ואהבת את ה' א-להיך" כאשר ימצא במצב בו הקב"ה אינו מעורב בחייו. מצב שבו מחשבתו מוסבת רק אודות הרווחים שבאפשרותו לקבל מכל דבר. מצב שבו אינו משתף בשיקוליו מחשבה על רצונו של רבש"ע ממנו. שאלה זו מקיפה את כל מרכיבי חיי האדם - החל מארוחת צהרים, דרך החלטתו להינשא או לפעול דבר מה אחר בחייו, וכלה בהכרעתו להתגייס ואופן שירותו בצבא. על האדם לשאול את עצמו: "מה הקב"ה רוצה ממני? האם רק טובתי האישית היא המכרעת או שקיים גם רצון א-להי המדריך אותי בחייו?" כאשר האדם מנתק את רבש"ע מחייו הוא אכן עובר על העשה.

אולם, אהבת ה' הינה כסולם ה'מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה"¹⁹, אשר בראשו ישנה את אותה אהבה אין סופית, כאהבתו של "אברהם אוהבי", שזוהי המעלה הגדולה של האהבה, כדברי הרמב"ם. בתווך נמצא כל אחד מאיתנו העולה במעלה סולם זה, כל אחד אשר במשך כל חייו מטפס עוד מדרגה ועוד מדרגה - זה אותו המכוון בהתפללו "ועל נסיך שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך", וחושב על הדברים הטובים שרבש"ע נותן לו. זה המדבר עם הקב"ה, ובזה מנהל עימו קשר, כפי שבאהבת איש ואישה קיים שיח של אוהבים. זה שיש לו התבוננות במתנתו של הקב"ה ועוסק בתורתו, שזוהי ליבת עניין האהבה, כפי שהורונו הראשונים.

"אם יתן איש את פל הון ביתו באהבה"

¹⁹ על פי בראשית פרק כה, פסוק יב

העת אל נקודת החסר. אדם שכזה אינו יודע לאהוב את אשתו. האהבה ממנו והלאה. הוא לא התבונן מעולם כמה טובות יש לו מן הקשר הזה עם אשתו. הוא אוהב רק את עצמו, ולכן אם הוא לא זוכה לדבר מה שהוא מעוניין בו הוא חש מרוחק.

כך הדבר הוא גם בנמשל, באהבת ה'. כאשר יעמיק האדם להתבונן בקשר של בורא עולם אלינו, יתגלה לו עד כמה מרעיף הקב"ה אהבה על כל אחד ואחד מאיתנו. אם יתבונן האדם לכמה טובות הוא זוכה בכל הקורות אותו, אם יחוש את מילות התפילה: "נוֹדָה לְךָ וְנִסְפָּר תְּהִלָּתְךָ... עַל נְסִיךְ שְׁפָכְל יוֹם עִמָּנוּ, וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שְׁפָכְל עֵת, עָרַב וְבִקֵּר וְצָהָרִים", הוא ימצא במקום אחר לגמרי. יש אנשים רבים שלא טעמו טעם אהבה מימיהם, מפני שהם לאשמים את ליבם מספיק לטובות שהם זוכים להן בעקבות הקשר הזה. לעומתם, האוהב האמיתי שם את מבטו אל הטובות שהינו מקבל מאותה האישה במציאות של המשל, ואילו עובד ה' מתבונן בטובות הקב"ה המקיפות אותו. על ידי כך יזכה לטעום את טעם האהבה.

פיתוח והעמקת אהבה זו הינו באמצעות לימוד התורה. התורה היא עצמותו יתברך, "אורייתא וקודשא בריך הוא - חד הוא". "כל התורה כלה שמותיו של הקב"ה"¹⁷ שבחר להתגלות אלינו דרך התורה, דרך כל פסוק ופסוק, דרך כל סוגיה וסוגיה ודרך כל הדברים שבהם מתגלה רבש"ע. כאשר אנו משקיעים בקשר עם הקב"ה, המתגלם באמצעות התורה¹⁸, באופן שלימדנו "ספר החינוך", ועמלים בתורה, שבה מתגלה רבש"ע, נשיג בכך

¹⁷ הקדמת הרמב"ן לפירוש התורה; מהרש"א ברכות חידושי אגדות דף כא, עמוד א ד"ה "מנין ברכת התורה"
¹⁸ עי' תפארת ישראל למהר"ל פרק מח

וקדוש זה מדרגה אחר מדרגה בימי חינו.
סולם אהבת ה', אשר מוצב ארצה וראשו מגיע
השמימה.

כיום העולם אינו מכיר אהבת אמת בין איש
ואישה. לצערנו ניתן לראות כמה קשרים וכמה
בתים רבים מתפרקים משום שלא הבינו את
מושג האהבה באמת. אהבה בין איש ואישה
נבנית על ידי השקעה בקשר, מתעצמת ככל
שחולף הזמן. מי שאהבתו דלה הוא מסכן
ואומלל, על כן אשרי מי שטעם טעם אהבה.

כך הם הדברים גם בנוגע לאהבת הבן להוריו.
מדרך אהבה זו לתת ולהשקיע בקשר בבית.
לדוגמא: אם הבן יעזור בבית, יפנה וישטוף את
הכלים, כדי שאמו תמצא את המטבח נקי
בהשכימה בבוקר - הוא עצמו יאהב את אמו
יותר. הרי היא אוהבת אותו גם בלי מעשה זה,
שהרי זהו בנה. בקרבה יש אהבה טבעית
כלפיו, דווקא הוא זה שיתעצם בקשר הזה על
ידי כך, הוא זה שנתן, הוא זה שהשקיע.

אם כן, הזוכה ויודע כיצד לעבוד על בניית
האהבה רוכש כלים שבאמצעותם יידע להגיע
למדרגות של אהבת ה' ולטעום טעמה. כמה זה
נפלא מי שזוכה לממש זאת בחייו, להתמלא
בכך בתפילותיו, ויזכה בכך לאושר אין-סופי.

זהו אשר אמר הרב חיים סבתו לרב הדרי
שליט"א: "שויתי!", מילה אחת שפתחנו בה
את שיחתנו. למדנו מדברי ה' ביאור הלכה"
שקניית מעלה זו היא על ידי מצוות חיוביות
של אמונה ואהבת ה' שיש לעבוד עליהן כל
החיים ולהעמיקן בנפשותינו. כאשר יזכה להן
האדם אזי אף אם יהיה בעיצומה של מלחמה
ברמת הגולן ולאחר חצי שנה שבה לא ביקר
בביתו, יהיה בכל זאת דבוק בה', בבחינת
"שויתי ה' לנגדי תמיד". הלוא כבר אמר לנו
"החינוך" שאהבת ה' גדולה היא מכל שאר
האהבות. הלוואי שנזכה, ולו במעט, לטעום
מאוויר פסגות זה, ולזכות לעלות בסולם גבוה

